

KRIPTOTURTO APGAULĖS IR SUKČIAVIMAS

BŪKITE BUDRŪS IR APSAUGOKITE SAVE

Dėl spartaus kriptoturto populiarėjimo ir jo specifinių savybių – visuotinio prieinamumo, spartos, anonimiškumo ir, dažnu atveju, sandorių negrįžtamumo – esate pagrindinis kibernetinių nusikaltėlių taikiny. Apgavikai ir sukčiai, siekdami jus apgauti, taiko įvairias sudėtingas taktikas, pavyzdžiui, „Ponzi“ schemas, netikras investavimo galimybes, nemokamus pasiūlymus socialiniuose tinkluose ir melagingas žinutes. Jie taip pat pasitelkia romantinio pobūdžio investavimo sukčiavimus arba panašius adresus, kad „užnuodytų“ (angl. *address poisoning*) jūsų kriptovaliutų piniginę. Dažniausiai jie susisiečia per socialinius tinklus, el. paštą, netikėtus telefono skambučius ir susirašinėjimo programėles – visa tai gali skambėti labai įtikinamai. Rizikuojate patirti finansinių nuostolių, tapti tapatybės vagystės ar emocinės žalos aukomis.

Būkite atsargūs ir vadovaukitės toliau pateiktais patarimais.

Būkite budrūs dėl galimų kriptoturto apgaulių ir sukčiavimo:

Daugiau informacijos apie skirtingas sukčiavimo ir apgaulių rūšis (žr. [5](#), [6](#), [7](#) ir [8](#) psl.).

Atpažinkite įspėjamuosius ženklus:

išmokite atpažinti įtartinaę elgesį, žinutes ar pasiūlymus (žr. [2](#) psl.).

Apsaugokite save ir savo turtą:

apsaugokite savo asmeninę informaciją (žr. [3](#) psl.).

Žinokite, ką daryti, jei nukentėjote nuo sukčiavimo ar apgaulės

(žr. [4](#) psl.).

Įspėjamieji ženklai

Pažadas, kuris skamba per gerai, kad būtų tiesa.

Neprašytas (neteikėte paklausimo) pasiūlymas.

Garantuota, greita ir didelė grąža.

Skubinimas imtis veiksmų (pvz., „tik ribotą laiką“ galiojančios akcijos, verčiančios skubėti).

Prašymas atsiskaityti nesekamais būdais (pvz., kriptoturtu, dovanų kortelėmis, banko pervedimais ar išankstinio apmokėjimo kortelėmis).

Kvietimas spustelėti nuorodą, nuskaityti QR kodą arba atsisiųsti programėlę.

Prašymas siųsti arba dalintis privačiais raktais ir slaptafrazėmis (angl. *seed phrase* – žodžių seka, skirta prieigai prie kriptoturto piniginės ir jos atkūrimui).

Įtartinas arba neteisingas URL.

Logotipo iškraipymai; svetainė, kopijuojanti tikrosios bendrovės svetainę arba atrodanti profesionaliai, bet neturinti patikimų kontaktinių duomenų, registracijos duomenų, veiklos istorijos ar patikrinamos reputacijos.

Nežinoma keityklos platforma.

Įtartini priedai, ypač .exe, .scr, .zip arba makrokomandomis įgalinti „Office“ failai (.docm, .xlsm).

Žingsniai, kaip apsisaugoti:

1

Pristabdykite ir pagalvokite prieš imdamiesi veiksmų:

Neskubėkite investuoti, dalintis informacija ar spustelėti nuorodų – sukčiai sąmoningai sukuria skubos jausmą. Kilus bet kokioms abejonėms, net ir nedidelėms, neveikite ar neinvestuokite ir atidžiai patikrinkite šaltinį.

2

Atidžiai patikrinkite šaltinį:

- Visada patikrinkite, iš kur gaunami pranešimai, skambučiai, el. laiškai ir nuorodos, net jei jie atrodo oficialūs, pateikiami jūsų draugų ar šeimos narių ar net viešojo asmens. Ieškokite rašybos klaidų, keistų URL adresų arba trūkstamų saugumo rodiklių, pvz., patikrinkite, ar svetainės nuorodoje „HTTPS“ yra „S“, kad įsitikintumėte, jog svetainė yra saugi, ir patikrinkite, ar įmonės pavadinime nėra papildomų ar trūkstamų raidžių.
- Neatidarykite nuorodų iš neužsakytų pranešimų, įdiekite tik oficialias programėles iš patikimų programėlių parduotuvių ir nenuskaitykite nežinomų QR kodų.
- Net jei pasiūlymas atrodo oficialus, visada patikrinkite jį bendrovės interneto svetainėje arba įsitikinkite, kad socialinio tinklo paskyra yra patvirtinta (pvz., turi oficialų žymėjimą).
- Naudokite patikrintus kontaktinius duomenis, kad tiesiogiai pasiektumėte įmonę ar asmenį, ir niekada nesiremkite įtariamo sukčiautojo pateikta kontaktine informacija (pvz., savarankiškai ieškokite įmonės pavadinimo, naudokite patikrintus verslo katalogus). Sukčiai gali teigti, kad yra įgalioti, arba imituoti įgaliotos bendrovės svetainę. Ar kriptoturto paslaugų teikėjas ES yra licencijuotas, galite patikrinti ESMA registre (🔗). Taip pat galite patikrinti savo nacionalinės priežiūros institucijos svetainėje (🔗), ar apie įmonę nėra įspėjimų arba, jog ji neįtraukta į juodusius sąrašus, peržiūrėkite IOSCO I-SCAN sąrašą (iosco.org/i-scan/<https://www.iosco.org/i-scan/>).

3

Niekada nesidalinkite slaptažodžiais, privačiais raktais ar slaptafrazėmis:

Turėdami šią informaciją, kiti gali perimti Jūsų turtą. Tinkamos įmonės niekada neprašys jūsų slaptažodžių ar saugos kodų el. paštu, žinute ar telefonu.

4

Laikykite įrenginius ir privačius raktus saugiai:

Naudokite stiprius ir unikalius slaptažodžius kiekvienai savo kriptografinėi paskyrai, saugokite savo slaptažodį paslapyje ir venkite pakartotinai naudoti tuos pačius kredencialus skirtingose platformose. Jei įmanoma, įjunkite kelių žingsnių autentifikavimą. Žr. kai kuriuos slaptažodžių patarimus čia 🔗 [jei taikoma, pakeiskite nacionalinėmis nuorodomis]. Nuolat atnaujinkite ir aktyvuokite savo programinę įrangą ir antivirusinę apsaugą.

5

Būkite atsargūs su netikėtais investiciniais pasiūlymais:

Būkite atsargūs su investicijomis, kurios žada didelę grąžą. Jei tai skamba per daug gerai, kad būtų tiesa, tai tikriausiai taip ir yra.

6

Pagalvokite prieš dalindamiesi informacija socialiniuose tinkluose:

Pokalbių grupės, forumai, socialinės žiniasklaidos įrašai ir nuotraukos sukčiams gali būti vertingas informacijos šaltinis. Per didelis atvirumas apie save ar investicijas padaro jus lengvu taikiniu.

Ką daryti, jei tapote apgaulės ar sukčiavimo auka

Nedelsdami sustabdykite operacijas:

Kad užkirstumėte kelią tolesniems pervedimams į įtartinas paskyras ir papildomiems nuostoliams. Nutraukite bet kokį kontaktą su sukčiais – ignoruokite jų skambučius ir e. laiškus ir užblokuokite siuntėją.

Pakeiskite savo slaptažodžius visuose savo įrenginiuose ir programėlėse/svetainėse:

Sukčiai perka nutekintus slaptažodžius internete ir bando juos naudoti daugelyje paskyrų. Pakeisti tik vieną slaptažodį nepakanka; pasirūpinkite, kad jie visi būtų pakeisti, kad sukčiai negalėtų jų pakartotinai panaudoti.

Atjunkite ir atšaukite suteiktas prieigas:

Atšaukite įtartinus leidimus jūsų skaitmeninėse sutartyse, kurios automatiškai vykdomos blokų grandinėje (išmaniosios sutartys), kad sukčiai negalėtų be jūsų sutikimo išleisti žetonų. Daugelis piniginių ir blokų grandinių naršyklių leidžia matyti, kurios išmaniosios sutartys turi teisę leisti jūsų žetonus. Galite:

- naudoti patikimą „leidimų tikrintuvą“ (angl. *permission checker*) – jis parodo, ar naudotojas ar adresas turi teisę atlikti veiksmą;
- peržiūrėti suteiktų leidimų sąrašą;
- naudotis „Atšaukti“ (angl. *revoke*) funkcija tiesiogiai platformoje.

Perkelkite savo lėšas:

Jei jūsų piniginių yra pažeista, nedelsdami perkelkite likusį turtą į naują, saugią piniginę.

Susisieki su savo kriptoturto paslaugų teikėju:

Kuo greičiau praneškite oficialiais kanalais – net jei dažniausiai blokų grandinės operacijų atšaukti neįmanoma, paslaugų teikėjas gali užšaldyti sukčiaus paskyrą (jei ji jų platformoje) ir įtraukti piniginių adresą į juodąjį sąrašą.

Praneškite ir perspėkite:

Praneškite policijai ar savo nacionalinei finansų priežiūros institucijai (<https://www.lb.lt/>) ir informuokite savo aplinką (draugus, šeimą) – taip didinsite informuotumą. Šie veiksmai geriausiai padeda apsaugoti jus ir kitus.

Saugokitės „pakartotinio išviliojimo“ apgaulių (angl. *recovery room*):

Sukčiai gali vėl su jumis susisiekti kaip ankstesnės apgaulės auka, apsimesti viešąja institucija (pvz., policija, mokesčių ar finansų institucija) ir siūlyti „už mokestį“ atgauti prarastus pinigus. Dažniausiai tai – dar viena apgaulė. Atminkite: jei buvote apgauti kartą, tai nereiškia, kad nebūsate apgauti vėl.

Daugiau informacijos: bendra Europos priežiūros institucijų (ESA) įspėjamoji žinutė apie su kriptoturtu susijusią riziką (🔗) ir informacinį pranešimą „Kriptoturtas: Ką MiCA reiškia vartotojui“ (🔗)

KRIPTOTURTO SUKČIAVIMO RŪŠYS.

„PUMP-AND-DUMP“ SCHEMA ARBA „RUG PULL“

Matote reklamą (reklamą) socialiniuose tinkluose arba interneto svetainėje, kurioje reklamuojama „riboto laiko investavimo galimybė“ į kriptoturtą ir rekomenduojama investuoti į naują kriptoturto žetoną arba projektą. Išreiškus susidomėjimą su jumis susisiekiama ir nukreipiama į kriptoturto keityklą ar šifruotų žinučių kanalą (pvz., „Telegram“, „Viber“ ar „WhatsApp“). Iš pažiūros patikimas kontaktinis asmuo žada greitą pelną ar didelę grąžą, jei investuosite nedelsiant. Skatinama investuoti nedidelę sumą, o vėliau skatinama investuoti daugiau.

Kas gali nutikti:

Paaiškėja, kad žetonas bevertis, o kontaktas nebeatsako. Bandant išsiimti pinigus, interneto svetainė nebeveikia, įmonės neįmanoma pasiekti. Sukčiai dirbtinai padidino mažos vertės kriptoturtą, kad pakeltų kainą („pump“), o tada savo turtą pardavė („dump“), sukeldami kainos griūtį ir palikdami investuotojus su nuostoliais. Arba jie tiesiog uždarė projektą ir dingę su surinktomis lėšomis („rug pull“).

APSIMETIMO KITU ASMENIU APGAULĖ

Po to, kai socialinės žiniasklaidos platformoje ar svetainėje paskelbėte klausimą apie kriptoturto pinigines problemą, gaunate netikėtą privačią žinutę arba el. laišką nuo asmens, apsimetančio patikimu kontaktu (pvz., keitykla, pinigines teikėju, IT pagalba ar net draugu). Asmuo prašo jūsų atkūrimo slaptafrazės (t. y., žodžių sekos, kuri yra pagrindinė atsarginė priemonė prieigai prie jūsų skaitmeninės pinigines atkurti), slaptažodžių arba privačių raktų (t.y., automatiškai sugeneruoto kriptografinio kodo, įrodančio skaitmeninio turto nuosavybę).

Kas gali atsitikti:

Pasidalijus slaptafrazėmis, slaptažodžiais ar privačiais raktais, sukčius pasisavina Jūsų kriptoturtą ar kitas lėšas. Praradus privačius raktus, prieiga ir nuosavybė į kriptoturtą paprastai prarandama negrįžtamai. Skirtingai nei banko operacijos, kriptoturto pervedimai dažniausiai negrąžinami.

DUOMENŲ VILIOJIMAS (PHISHING)

Netikėtai gaunate el. laišką, skambutį, iššokantį langą ar žinutę socialiniuose tinkluose, esą nuo žinomo kriptoturto paslaugų teikėjo. Jūsų prašoma prisijungti arba atsisiųsti naują programėlę; taip pat galite gauti laišką, kuris atrodo lyg būtų atsiųstas iš jūsų kriptovaliutų piniginės programėlės, raginantį „išspręsti saugumo problemą“ spustelint neoficialią nuorodą ar atnaujinti programėlę.

Kas gali atsitikti:

Spustelėję nuorodą, atsisiuntę programėlę ar nuskenavę QR kodą, įdiegiate kenkėjišką programą, kuri leidžia sukčiui pasisavinti informaciją ir pavogti jūsų kriptoturtą ar lėšas.

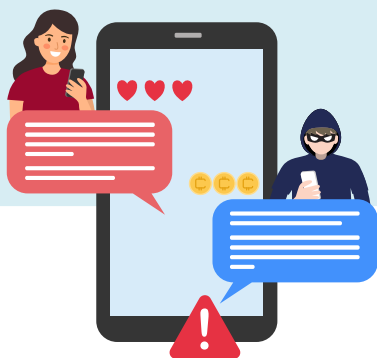

„GIVEAWAY“ (DOVANOJIMO) APGAULĖ

Socialiniuose tinkluose matote skelbimą, kad „įmonės dalija kriptoturtą“ mainais už nedidelę jūsų kriptoturto įmoką. Pridedamas vaizdo įrašas ar įrašas su žinomu asmeniu ar prekės ženklu – paprastai netikras arba naudojamas be leidimo – žadantis „padvigubinti Jūsų kriptoturtą“, jei pirmiausia padarysite pavedimą. Logotipas, dizainas, atsiliepimai ir vartojama kalba atrodo profesionalūs ir oficialūs, taip pat ir interneto svetainė, į kurią esate nukreipiami.

Kas gali atsitikti:

Pavedę kriptoturtą nieko negaunate, o siųsti pinigai prarandami. „Dovana“ buvo netikra, o įrašas ar transliacija – apgaulingai imitavo žinomus asmenis ar įmones.

ROMANTINIS INVESTICINIS SUKČIAVIMAS

Socialiniuose tinkluose, pažinčių programėlėse ar telefonu/žinutėmis su jumis susisiečia asmuo, kurio nesate sutikę realiame gyvenime. Jis palaiko dažnus, asmeniiskus ir romantiškus pokalbius, naudodamas netikras anketas, palaipsniui pokalbį nukreipia į „finansines galimybes“, žada didelę grąžą iš kriptoturto investicijų ir ragina jus investuoti su „didele grąža ir maža rizika“. Jus paskatina susikurti paskyrą ir atlikti nedidelį pradinį įnašą, kad viskas atrodytų teisėta.

Dažnai naudojami netikri profiliai, pavogtos ar dirbtinio intelekto sugeneruotos nuotraukos.

Kas gali atsitikti:

Sukčiai išvilioja kuo daugiau lėšų, tuomet nutraukia ryšį ir dingsta. Netikra investavimo svetainė ar programėlė išjungiamą, Jūs netenkate prieigos prie tariamų investicijų. Kartais sukčiai panaudoja surinktą informaciją taikydami jį jūsų artimuosius ar vykdydami tapatybės vagystę, kas gali turėti finansinių ar teisinių pasekmių (pvz., sukčius gali patvirtinti pavogtas pinigines jūsų vardu, o jūs galite būti laikinai laikomi atsakingais už skolas ar nusikaltimus iki kol tai paneigiama).

„PONZI“ SCHEMA

Jums pasiūloma dalyvauti projekte, žadančiame pastovią didelę grąžą iš kriptoturto investicijų; pateikiami liudijimai ar netikros sėkmės istorijos. Schema gali būti pristatoma kaip daugiapakopė rinkodara – uždirbate ne tik nuo savo investicijos, bet ir už naujų dalyvių pritraukimą. Pirmieji investuotojai regis gauna išmokas, todėl tai skatina prisijungti prie schemos vis daugiau žmonių.

Iš tikrųjų pelnas negaunamas – išmokos mokamos iš naujų dalyvių įnašų, kurie keliauja schemos organizatoriams ir pirmiesiems dalyviams.

Kas gali atsitikti:

Sulėtėjus naujoms įmokoms schema subyra, o dauguma dalyvių praranda pinigus. Schemos organizatoriai dingsta ir lėšų atgauti nepavyksta. Daugiapakopė struktūra padeda sukčiavimui greitai plisti, nes nukentėję asmenys nesąmoningai tampa jos platintojais.

Į TIKRĄ ADRESĄ PANAŠUS ADRESAS, „UŽNUODIJANTIS“ JŪSŲ PINIGINĘ (ANGL. ADDRESS POISONING)

Atlikę kriptoturto operaciją, piniginės istorijoje pastebite naują adresą, panašų į tą, su kuriuo anksčiau buvote atlikę operacijų. Sukčiai gali jūsų istorijoje sukurti netikrų adresų įspūdį – jie iš panašaus adreso atsiunčia labai mažą kriptoturto sumą, todėl tas adresas išsaugomas Jūsų „paskutinėse operacijose“ ar automatinėse siūlymų sąrašuose. Paprastai pakeičiamos kelios vidurinės simbolių sekos, kad apgaulė būtų sunkiau pastebima.

Kas gali atsitikti:

Vėliau bandydami išsiųsti kriptoturtą ir iš pavedimų operacijų istorijos kopijuodami neteisingą adresą to nesuprasdami pervedate lėšas į sukčiaus piniginę. Kadangi kriptoturto operacijos dažnai negrįžtamos, lėšos dažniausiai prarandamos visam laikui. Šis sukčiavimo būdas grindžiamas vizualiniu klaidinimu ir vartotojo įpročiu „kopijuoti–įklijuoti“ piniginių adresus jų atidžiai nepatikrinus.